

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Председател: проф. Боян Вълчев, д.ф.н.
Зам.-председатели: проф. Венелин Енчев, д.х.н.
проф. Атанас Кирилов, д.с.н.

Председатели
на СУБ:

Акад. Асен Хаджиолов
1944-1945

Проф. Георги Павлов
1945

Акад. Михаил Димитров
1945-1962

Акад. Кирил Братанов
1962-1986

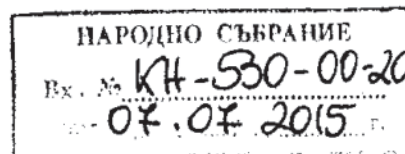
Акад. Любомир Илиев
1986-1989

Чл.-кор. Александър Янков
1989-1990

Проф. Иван Матев
1990-1998

Акад. Дамян Дамянов
1998-2015

Проф. Боян Вълчев
2015

Изх. № 80/06.07.2015 г.

До
Комисията по образование и наука
на 43-ото Народно събрание

Относно: Ваш № KH-553-09-73 от 01.07.2015 г.

Уважаема госпожо Дамянова,

През последните години сме свидетели на непрекъснати опити за поправка и промяна на закона от 2010 г. Под заглавието на закона вече са отбелязани неколкостотни промени, приети от НС, а други очакват своя ред. В научната общност гласно и негласно непрекъснато се правят коментари и се изказват критики към сега действащия закон.

Време е да се помисли за напълно нов закон, който да почива на една сериозна равностойност на проявяванията на положителните и отрицателните страни на действащия закон.

Засега е ясно, че в момента настоящият закон ще трябва да се промени частично, за да се избегнат неговите най-сериозни недостатъци. Тук ще обърнем внимание на най-съществените от тях:

1. Основният проблем за университетите и за научната общност се състои в начина, по който досега беше решено формирането на журитата. Сега те се формират – меко казано – на приятелски принцип: реално кандидатите определят своите **опоненти**, както е правилно да се назовават рецензентите и авторите на становищата, тъй като именно това е тяхната функция, поради което процедурите неслучайно се наричат „защита“. Предлаганата **национална листа** е стъпка в положителната посока, макар че такава листа беше предвидена още при подготовката на сега действащия закон, но впоследствие идеята беше неоснователно изоставена. Според нас е добра идеята да се подбират членовете на журитата на лотарийен принцип, както е заложено в параграф 1, т. 7. Не виждаме обаче причина това да се осъществява само за външните членове. Изобщо трябва много сериозно да се обсъди проблемът за състава на журитата, тъй като е невъзможно вътрешните членове да функционират като опоненти. Това се проявява най-ярко при защитите на дисертации, където освен другото ръководителят на докторанта е задължителен член на журито, а той винаги ще

защити докторанта, тъй като именно той е човекът, който „допуска“ докторанта до вътрешна защита, т.е. той е първият положителен глас при официалната защита. Трябва да се направи статистика, за да се види дали изобщо има изключение от посочената току-що практика. Освен това при подбора на вътрешните членове сега се забелязва недостиг на потенциал, т.е. изборът е много малък и се въртят едни и същи хора

Изобщо логиката на делене на вътрешни и външни членове на журито никога досега и никъде не беше аргументирана и обяснена. На времето си беше начин да се намалят преградите пред кандидатите за степени и административни длъжности – още тогава беше ясно, че това ще доведе до сериозно спадане на равнището на критериите, свързани с кариерното развитие на научните и преподавателски кадри. Равнището не само спадна, но потъна до неузнаваемост. Липсата на нумерус клаузуз за хабилитираните доведе до сериозно обезценяване на тези степени и звания.

Може би е време отново да се отвори дума за академичната длъжност „доцент“, която се различава от длъжността „професор“ само по заплатата. Такава длъжност няма в класическите университети в Европейския съюз. Рано или късно тя ще отпадне и изобщо ще трябва да се постигне пълна структурна компатибилност между всички университети в ЕС, т.е. между нашите университети и класическите университети в ЕС. Затова може би е време да се помисли това да започне още сега.

2. Смятаме за неработещо предложението, заявено в параграф 1, точка 5, 6, 7, 8 и 9. Този начин на формиране на журитата не променя реално сегашното положение, а само създава впечатление за промяна на действащия в момента механизъм. Отново ще се получи същото, каквото наблюдаваме сега. Приятелите на кандидата ще се заявят и отново ще бъдат избрани. А да не говорим и за предлагания механизъм за подбор. Трябва да се създаде напълно обективна действаща система, която наистина да осъществява **случаен** подбор на журиращите. Според нас формирането на журитата трябва да се осъществява изцяло на случаен принцип – при това не само на външните, но и на вътрешните членове. И трябва да се помисли много сериозно дали изобщо трябва да се прави това деление. Ако има лотариен принцип за подбор на всички членове на журито от национална листа, тогава няма да има нужда от делене на вътрешни и външни членове. Така ще се избегнат всички усложнения и доуточнения, заложили във въпросните алинеи, които реално са направени така, че да не се пипа деленето на „вътрешни“ и „външни“. А кому е нужно това делене? Отговорът е повече от ясен.
3. Идеята за актуализиране на националния класификатор е добра.
4. В предлагания проектозакон отново не се открива действащ механизъм за контрол върху протичането на процедурите. Заложено в параграфи 7, 8 и 13 не създава предпоставки за действителен контрол. При това на новосъздадената постоянна комисия за развитие на академичния състав към Акредитационния съвет към НАОА е записано задължението „да осъществява наблюдение и контрол върху цялостната дейност на висшите училища и научните организации по прилагането разпоредбите на ЗРАСРБ“, без да са разписани правомощията ѝ за въздействие при констатирани нарушения. И това означава ли, че МОН прехвърля на тази комисия своите задължения по чл. 30 и 31 от ЗРАСРБ? Тук е нужен обективен контрол на процедурата (т.е. административен) и на приносите (т.е. научен).
5. Записано за контрола от страна на НАОА силно напомня структурите на ВАК. Възможността за осъществяване на такъв контрол е съмнителна, въпреки че са предвидени средства за тази дейност. Общото впечатление е, че така НАОА придобива все по-чиновнически характер.
6. Формулировките, свързани с научната степен „доктор на науките“, са неясно формулирани. Какво означава „предимства“? Ако се предвиждат такива, те трябва

- да са ясно формулирани (параграф 2, чл. 14 а).
7. С формулировката за действието на придобитите академични длъжности на територията на цялата страна (параграф 4) се обезличава един от основните принципи, върху които бе изграден действащият закон. Значителна част от научната общност няма да я приеме, ако този текст важи с обратна сила.
 8. Отново трябва да се отбележи оставащият проблем с неумело подбраното название „академична длъжност“. Всяка длъжност е валидна до напускането/пенсионирането. Това означава, че след настъпването на този момент съответното лице не би следвало да се титулова с нея. Тук сериозно трябва да се помисли за търсене на друг термин – може би „академично звание“. В противен случай продължава да съществува противоречие с характеристиките на езика и с обичайната терминология в правото и администрацията.
 9. Отново не се взема отношение към публикуването на дисертационните трудове. В сегашния си вид дисертациите остават „невидими“ за научните среди и трудно достъпни, направо недостъпни за широката научна общност (напр. в другите градове, в провинцията, в чужбина и т.н.). Хубаво е да се помисли за задължителното им публикуване (например в национален електронен портал или друга платформа) преди признаването на научната степен, което трябва да се извърши в определен срок (например 3 месеца) след защитата, за да може в окончателния вид на работата да се вземат предвид направените бележки от опонентите. В това отношение е добре да се проучи например немският опит.
 10. Непременно трябва да се обърне внимание на факта, че при засилената напоследък хабилитационна дейност университетите започват да изнемогват финансово. Именно тук трябва да се потърси сериозен механизъм, който да може да регулира количествено тези процеси, което неминуемо ще доведе и до качествено подобрене – намаляването на количеството автоматично води до повишаване на качеството и обратното. Това е много важен проблем, който в момента сериозно тормози дейностите на университетите, защото ги довежда до финансов колапс. Реално сега няма регулационен механизъм.

Заявените намерения на вносителите в приложените „Мотиви“ са твърде общо формулирани и всъщност не дават действителна представа за онова, което би се променило в системата. За съжаление записаното в „Очакваните резултати“, че „ще се възвърне увереността на българските научни общности в справедливостта на кариерното развитие, свободно от конюнктурни фактори“ едва ли ще може да се осъществи с тези промени в закона. Отново трябва да се посочи, че веднага след сегашното „закърпване“ на закона трябва да се пристъпи към подготовка и приемане на един напълно нов закон, който да отчете положителното и отрицателното в сегашната практика и да почива на единна логична и последователна концепция. В това отношение може да се използва капацитетът на Съюза на учените в България за подпомагане на разработващите този нов закон, чието създаване е повече от наложително. При него трябва да се вземе предвид и чуждестранният опит, тъй като в много отношения нашите практики се отклоняват, а дори са и в противоречие с редица постановки в Европейския съюз.

С уважение,

проф. д.ф.н. Боян Вълчев
председател на СУБ

София, 6 юли 2015 г.